

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Motuk (przewodniczący)
SSN Anna Dziergawka (sprawozdawca)
SSN Stanisław Stankiewicz

Protokolant Katarzyna Wępa

przy udziale prokuratora Prokuratury Regionalnej w Katowicach del. do Prokuratury Krajowej Krzysztofa Urgacza

w sprawie **A. K. i M. A. (poprzednio K.)**

skazanych z art. 207 § 1 i § 1a k.k. i in.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 23 stycznia 2025 r.,

kasacji wniesionych przez obrońców skazanych

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 6 kwietnia 2022 r., sygn. akt V Ka 1001/21,

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi

z dnia 29 marca 2021 r., sygn. akt III K 78/20,

1. na podstawie art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. uchyla zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy wyrok sądu I instancji w części dotyczącej M. A. i w tym zakresie sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu dla Łodzi-Widzewa w Łodzi do ponownego rozpoznania;

- 2. zarządza zwrot M. A. uiszczonej opłaty od kasacji w kwocie 450 (czterysta pięćdziesiąt) złotych;**
- 3. oddala kasację obrońców A. K. jako oczywiście bezzasadne i w tej części kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego obciąża skazanego A. K.;**
- 4. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. K. J. Kancelaria Adwokacka w Ł. – kuratora małoletniego oskarżyciela posiłkowego A.K. kwotę 1476 (jeden tysiąc czterysta siedemdziesiąt sześć) złotych, obejmującą 23% VAT, tytułem reprezentowania jej w postępowaniu kasacyjnym;**
- 5. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. A. D. Kancelaria Adwokacka w Ł. – kuratora małoletniego oskarżyciela posiłkowego W. K. kwotę 1476 (jeden tysiąc czterysta siedemdziesiąt sześć) złotych, obejmującą 23% VAT, tytułem reprezentowania jej w postępowaniu kasacyjnym.**

Anna Dziergawka Marek Motuk Stanisław Stankiewicz

ł.n

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi wyrokiem z dnia 29 marca 2021 roku, w sprawie o sygn. akt III K 78/20 w miejsce zarzucanych czynów oskarżonych A.K. i M.A. uznał za winnych tego, że w okresie od około czerwca 2016 roku do 20 grudnia 2017 roku w Ł., działając wspólnie i w porozumieniu, znęcali się fizycznie i psychicznie nad małoletnimi dziećmi (córkami A.K.), nieporadnymi ze względu na swój wiek, W.K. (urodzoną w dniu [...] 2009 roku) i A.K. (urodzoną w dniu [...] 2012 roku), z którymi wspólnie zamieszkiwali w ten sposób, że:

- wielokrotnie krzyczeli na dzieci,
- znieważali dzieci, używając wobec nich słów obraźliwych,
- używali wobec dzieci siły fizycznej:

tj. A.K. - poprzez bicie córki W.K. otwartą ręką po głowie, rękach, bicie pasem po pośladkach, zaś wobec córki A.K. jednokrotne uderzenie w pośladek oraz jednokrotnie pociągnięcie za ucho, a nadto w dniu 16 grudnia 2017 roku poprzez kilkukrotne uderzenie W.K. pięścią w głowę. A.K. doprowadził do powstania u niej obrażeń ciała w postaci rozległych zasinień w obrębie twarzy z wylewami podspojówkowymi w obrębie spojówek gałkowych obu oczu, co spowodowało naruszenie czynności narządu ciała tej pokrzywdzonej inne niż określone w art. 156 § 1 k.k., na okres trwający nie dłużej niż siedem dni,

a M.K. - poprzez szarpanie dzieci za ręce, potrząsanie nimi, popychanie, szturchanie,

- stosowali wobec dzieci uciążliwe kary wychowawcze nieadekwatne do ich przewinień albo za rzekome przewinienia zapisywane przez oskarżoną podczas nieobecności A.K. polegające na wielogodzinnym staniu w kącie, staniu w kącie z podniesionymi rękoma, klęczeniu z podniesionymi rękoma, robieniu przysiadów, staniu w półprzysiadzie, wielokrotnym przepisywaniu przez starszą córkę określonych sformułowań (zdań), zakazie opuszczania pokoju przez wiele godzin, wielogodzinnym siedzeniu bez ruchu na łóżku, chowaniu zabawek, zakazie uczestnictwa w imprezach organizowanych przez szkołę, niekorzystaniu z toalety czy wanny podczas mycia, nieprzebywaniu z oskarżonymi w jednym pomieszczeniu np. podczas posiłków, zakazie oglądania telewizji, bajek, zamykaniu starszej córce książek, niszczeniu jej książek, w tym lektur szkolnych i zeszytów,

- bez konsultacji z lekarzem stosowali wobec dzieci restrykcyjne diety oraz podawali im suplementy diety,

- stawiali dzieciom, przez okres co najmniej roku, z przerwami w okresie wakacyjnym, co drugi dzień, bańki na ich plecach, powodując swędzenie skóry pleców oraz powstawanie śladów na ciele dzieci po bańkach,

a nadto M.A. zmuszała W.K. do opieki nad młodszą siostrą poprzez pranie jej bielizny i wykonywanie zabiegów higienicznych,

a A.K. - groził dzieciom biciem, uszkodzeniem ciała, zabraniam z domu rodzinnego, a także nakazywał im kładzenie się na podłodze i ciągnął je za nogi, czym wyczerpali dyspozycję przestępstwa:

- A.K. - z art. 207 § 1 i § 1a k.k. i art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.,

- M.A. - z art. 207 § 1 i § 1a k.k.,
i za to:
- oskarżonemu A.K. wymierzył, na podstawie art. 207 § 1a k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k., karę 3 (trzech) lat i 6 (sześciu) miesięcy pozbawienia wolności,
- oskarżonej M.A. wymierzył, na podstawie art. 207 § 1a k.k., karę 3 (trzech) lat pozbawienia wolności Dodatkowo na podstawie art. 41a § 1 i § 4 k.k., art. 43 § 1 k.k. sąd orzekł wobec oskarżonych A.K. i M.A. zakaz wszelkiego kontaktowania się z pokrzywdzonymi W.K. i A.K. oraz zakaz zbliżania się do pokrzywdzonych W.K. i A.K. na odległość nie mniejszą niż 100 (sto) metrów na okres 8 (ośmiu) lat oraz na podstawie art. 46 § 2 k.k. orzekł od oskarżonych A.K. i M.A. solidarnie nawiązki w kwotach:
- 35.000 zł (trzydziestu pięciu tysięcy złotych) na rzecz małoletniej pokrzywdzonej W.K.,
- 20.000 zł (dwudziestu tysięcy złotych) na rzecz małoletniej pokrzywdzonej A.K., płatne do rąk ich opiekuna prawnego A.Z.

Apelacje od powyższego wyroku wnieśli obrońcy oskarżonych.

Sąd Okręgowy w Łodzi wyrokiem z dnia 6 kwietnia 2022 roku, w sprawie o sygn. akt V Ka 1001/22, po rozpoznaniu wniesionych apelacji, utrzymał w mocy zaskarżony wyrok. Sąd orzekł także o kosztach sądowych za postępowanie odwoławcze.

Kasacje od wyroku Sądu Okręgowego wnieśli obrońcy skazanych A.K. i M.A.

Obrońca skazanego A.K., adw. A.Ł., zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła rażące naruszenie prawa, które mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie:

1/ naruszenie przepisów prawa procesowego tj. art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k., art. 148 k. p. k., art. 170 § 1 pkt 5 k. p. k., art. 185z k. p. k. i art. 410 k.p.k.

- poprzez pominięcie przez sąd szeregu argumentacji powołanej przez obronę w treści apelacji, dotyczącej nie tylko oceny materiału dowodowego, ale również zasadności przypisania oskarżonemu popełnienia przedmiotowego czynu zabronionego, w odniesieniu do przyznanym rodzicom uprawnieniom w zakresie wychowania dzieci, wynikających z art. 48 Konstytucji RP;

- poprzez brak dopuszczenia przez sąd odwoławczy dowodów z opinii biegłych lekarzy na okoliczności zasadności stosowania przez oskarżonego diety, stosowania suplementacji, czy też ograniczenia małoletnich w zakresie dostępu do telewizji czy Internetu;
- poprzez oddalenie wniosków dowodowych obrony na posiedzeniu w dniu 18 sierpnia 2021 roku ze wskazaniem, iż zmierzają one do przedłużenia postępowania, w sytuacji, gdy do rozstrzygnięcia sprawy doszło w dniu 06 kwietnia 2022 roku, a więc 8 miesięcy po wydaniu w/w postanowienia;
- poprzez brak prawidłowej kontroli odwoławczej w zakresie zarzutu apelacyjnego dotyczącego błędnego ustalenia czasookresu wystąpienia przypisanego skazanemu czynu.

Nadto zaskarżonemu wyrokowi w powyższej kasacji zarzucono naruszenie art. 48 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, iż objęta ochroną konstytucyjną swoboda w zakresie wychowania dzieci, stanowi przestępstwo z art. 207 k. k.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi i poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego dla Łodzi Widzewa w Łodzi i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji.

Drugi obrońca skazanego, adw. A.W., zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła:

I. rażące naruszenia prawa, które miało istotny wpływ na treść orzeczenia sądu II instancji w postaci:

1. naruszenia art. 427 § 3 k.p.k. i art. 170 § 1 pkt 1 k.p.k. oraz art. 452 § 3 k.p.k. poprzez oddalenie wniosków dowodowych zawartych w apelacji dotyczącej oskarżonego A.K., które miały wpływ na odpowiedzialność karną, gdy w konfiguracji procesowej niniejszej sprawy, pomimo ujawnienia dowodów, które byłyby podstawą do uniewinnienia A.K., brak było podstaw w trakcie rozpoznania sprawy o sygn. III K 78/20 do uznania, że te same dowody posłużą również do skazania oskarżonego i w tym zakresie pojawiła się konieczność powołania ich w trakcie postępowania apelacyjnego, a wskazane dowody miały istotne znaczenie dla ustalenia, czy został popełniony czyn zabroniony;

II. rażące naruszenie przepisów postępowania, mające istotny wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie rażące naruszenie art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 433

§ 2 k.p.k., polegające na braku rozpoznania lub nienależytym rozpoznaniu wskazanych zarzutów podniesionych w apelacji dotyczącej A.K. poprzez ich całkowicie pominięcie lub brak uwzględnienia istotnych okoliczności podniesionych w złożonych zarzutach, w szczególności w ramach rozpoznania sprawy w granicach zaskarżenia i pominięcie wszystkich okoliczności korzystnych dla A.K., z których wynika, że skazany nie dopuścił się przypisanego mu w wyroku I instancji czynu i uwzględnienie wyłącznie okoliczności, które miały wskazywać na rzekome wypełnienie przez A.K. dyspozycji określonych w art. 207 § 1 i § 1a k.k. i art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., w szczególności:

1. nienależytego rozpoznania zarzutów naruszenia art. 5 § 2 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. w postaci:

a. zupełnie dowolnej a nie swobodnej oceny zgromadzonego materiału dowodowego w postaci zeznań A.Z. i J.Z. w zakresie dotyczącym przypisanego A.K. czynu i bezkrytycznym oparciu się na treści złożonych przez nich depozycji, które doprowadziły do błędnego uznania, że A.K. w okresie od około czerwca 2016 r. do 20 grudnia 2017 r. w Ł., działając wspólnie i w porozumieniu, z M.A. znęcali się fizycznie i psychicznie nad małoletnimi dziećmi (córkami A.K.), nieporadnymi ze względu na swój wiek, W.K. (urodzoną w dniu [...] 2009 r.) i A.K. (urodzoną w dniu [...] 2012 r.), z którymi wspólnie zamieszkiwali w ten sposób, że:

- wielokrotnie krzyczeli na dzieci,
- znieważali dzieci, używając wobec nich słów obraźliwych,
- używali wobec dzieci siły fizycznej:

tj. A.K. - poprzez bicie córki W.K. otwartą ręką po głowie, rękach, bicie pasem po pośladkach, zaś wobec córki A.K. jednokrotne uderzenie w pośladek oraz jednokrotnie pociągnięcie za ucho, a nadto w dniu 16 grudnia 2017 r. poprzez kilkukrotne uderzenie W.K. pięścią w głowę, A.K. doprowadził do powstania u niej obrażeń ciała w postaci rozległych zasinień w obrębie twarzy z wylewami pod spojówkowymi w obrębie spojówek gałkowych obu oczu, co spowodowało naruszenie czynności narządu ciała tej pokrzywdzonej inne niż określone w art. 156 § 1 k.k., na okres trwający nie dłużej niż siedem dni,

- stosowali wobec dzieci uciążliwe kary wychowawcze nieadekwatne do ich przewinień albo za rzekome przewinienia zapisywane przez oskarżoną podczas

nieobecności A.K. polegające na wielogodzinnym staniu w kącie, staniu w kącie z podniesionymi rękoma, klęczeniu z podniesionymi rękoma, robieniu przysiadów, staniu w półprzysiadzie, wielokrotnym przepisywaniu przez starszą córkę określonych sformułowań (zdań), zakazie opuszczania pokoju przez wiele godzin, wielogodzinnym siedzeniu bez ruchu na łóżku, chowaniu zabawek, zakazie uczestnictwa w imprezach organizowanych przez szkołę, niekorzystaniu z toalety czy wanny podczas mycia, nieprzebywaniu z oskarżonymi w jednym pomieszczeniu np. podczas posiłków, zakazie oglądania telewizji, bajek, zamykaniu starszej córce książek, niszczeniu jej książek, w tym lektur szkolnych i zeszytów,

- bez konsultacji z lekarzem stosowali wobec dzieci restrykcyjne diety oraz podawali im suplementy diety,

- stawiali dzieciom, przez okres co najmniej roku, z przerwami w okresie wakacyjnym, co drugi dzień, bańki na ich plecach, powodując swędzenie skóry pleców oraz powstawanie śladów na ciele dzieci po bańkach, A.K. - groził dzieciom biciem, uszkodzeniem ciała, zabraniem z domu rodzinnego, a także nakazywał im kładzenie się na podłodze i ciągnął je za nogi, czym wyczerpał dyspozycję przestępstwa z art. 207 § 1 i § 1a k.k. i art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.;

b. poprzez oparcie rozstrzygnięcia w sprawie na wyjaśnieniach M.A. „przerzucającej” odpowiedzialność na A.K. albowiem pozyskana w ten sposób wiedza pochodziła jedynie z depozycji pomawiającego współoskarżonego i była całkowicie subiektywna, wyłącznie ocenna;

c. zupełnie dowolne a nie swobodne uznanie, iż A.K. mógł długotrwale znęcać się psychicznie i fizycznie nad swoimi dziećmi, choć brak jest w sprawie jakiegokolwiek bezpośredniego powiązania go z obrażeniami, traumą dzieci świadczącymi o tym, co więcej oparcie się przez sąd na okoliczności - negatywnych zachowań A.K. wobec dzieci w istocie rzeczy na podstawie zeznań A.Z. i J.Z. w sytuacji, gdy wskazani świadkowie pozostają w konflikcie z oskarżonym i ich działania pod pozorem troski o dzieci, były skierowane na zaostrenie konfliktu z oskarżonym - przy braku obiektywnie dowodów przemawiających za winą i sprawstwem A.K.;

d. poprzez bezzasadne danie wiary zeznaniom świadków – W.R., M.L., których wiedza w zakresie rzekomych zachowań A.K. oparta była na relacjach przedstawionych przez A.Z.;

e. oparcie rozstrzygnięcia w sprawie - w zakresie obrażeń W.K. na treści opinii biegłego mimo, że opinia ta nie precyzuje sposobu powstania obrażeń u dziewczynki, w szczególności czy powstały na skutek uderzenia twardym narzędziem - wreszcie takie narzędzie nie zostało zabezpieczone, co umknęło uwadze sądów;

f. wyprowadzenie błędnych wniosków z zeznań świadków – E.W. – B., B.F., M.N. i uznanie, że świadkowie posiadają wiedzę w zakresie relacji oskarżonego z dziećmi i uznanie za podstawę rozstrzygnięcia, co do winy i sprawstwa oskarżonego, zeznań E.B., która obiektywnie nie miała możliwości czynienia obserwacji w rodzinie oskarżonego;

g. bezzasadne uznanie za wiarygodne zeznań świadków – J.U., J. N., A.J., w sytuacji gdy świadkowie nie mieli możliwości dokonania obserwacji w rodzinie oskarżonego;

2. art. 185a § 1 k.p.k. poprzez bezpodstawną odmowę ponownego przesłuchania W.K. i A.K., podczas gdy pierwsze przesłuchanie odbyło się bez udziału obrońcy oskarżonego, co niewątpliwie naruszyło prawo do obrony. Obrońca oskarżonego na terminie rozprawy w dniu 28 marca 2019 r. przed sądem I instancji, a potem na rozprawie apelacyjnej podkreślał, że protokół przebiegu czynności w ogóle nie odzwierciedlał rzeczywistego jej przebiegu. W protokole przesłuchania zamieszczono zapewnienia, że dziecko nie będzie miało kontaktu z rodzicami, w związku z czym obrońca wnosił o sporządzenie pełnego stenogramu z przebiegu przesłuchania małoletniego świadka z zapisami wszystkich wypowiedzi wszystkich uczestników, co nie zostało uwzględnione;

3. rażące naruszenie przepisów k.p.k. poprzez oparcie rozstrzygnięcia w sprawie na szeregu okoliczności, które nie zostały potwierdzone w materiale dowodowym bądź z niego nie wynikają tj.

- zeznaniach R. K. i U. M., którzy nie zeznali, aby oskarżony znęcał się nad swoimi dziećmi;

- zeznaniach A.Z. i J.Z., które wzajemnie się wykluczają;

h. poprzez zupełnie dowolne, nie poprzedzone wnikliwym ustaleniem, uznanie, że mogło dojść do działania wspólnie i w porozumieniu i na czym faktycznie ów wspólne działanie miało polegać, w szczególności, że oskarżonego często nie było w domu z przyczyn zawodowych i wówczas opiekę nad nimi sprawowała współoskarżona;

4. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na treść orzeczenia, polegający na:

- bezpodstawnym pominięciu, że M.A. złożyła swoje depozycje jedynie w celu uniknięcia odpowiedzialności karnej i w celu zainteresowania organów ścigania tylko osobą A.K.;

- bezpodstawnym pominięciu dowodów rzeczowych, tj. zdjęć i filmów przedstawiające dzieci w zwykłych sytuacjach domowych, podczas uroczystości szkolnych, przedszkolnych rodzinnych;

- bezpodstawnym zdeprecjonowaniu przez sąd zeznań pracowników szkoły i przedszkola — osób, które na co dzień widziały dzieci, którzy nie zaobserwowali zmian w zachowaniu dzieci, obrażeń świadczących o przemoc.

Jednocześnie wyłącznie z ostrożności procesowej, niezależnie od powyżej przedstawionych zarzutów, zaskarżonemu orzeczeniu obrońca zarzuciła:

III. rażącą obrazę przepisów prawa wspólnotowego, które miały istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia, tj. art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 roku (Dz.U. 1993 Nr 61, poz. 284) w zw. z art. 2 ust. 1 Protokołu nr 7 poprzez zaniechanie przez sąd II instancji realnej kontroli odwoławczej orzeczenia sądu I instancji i wyłącznie pobieżne i pozorne rozpoznanie środków odwoławczych, które uniemożliwiają jednoznaczne uznanie jakie były podstawy wydania orzeczenia, co zostało wykazane w treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku, w którym Sąd Okręgowy nie odniósł się do szeregu okoliczności faktycznych i zarzutów stawianych zaskarżonemu orzeczeniu, co w konsekwencji doprowadziło do naruszenia prawa A.K. do rzetelnego i prawidłowego rozpoznania jego sprawy;

IV. rażące naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 18 § 1 k.k. poprzez jego błędne zastosowanie i uznanie, iż swym zachowaniem oskarżony A.K. działał

wspólnie i w porozumieniu z M.A., tym bardziej, że sąd nie ustalił właściwego zakresu rzekomego działania oskarżonego;

V. natomiast z najdalej posuniętej ostrożności procesowej w przedmiotowej kasacji zarzucono rażącą niewspółmierność orzeczonej względem oskarżonego A.K. kary pozbawienia wolności, z naruszeniem zasad określonych w art. 53 k.k. w stosunku do oskarżonego, który posiada nieposzlakowaną opinię, nie był nigdy karany, a orzeczona kara stoi w sprzeczności do celów jakie powinna spełnić w zakresie prewencji szczególnej i społecznego oddziaływania, tym bardziej co do okoliczności związanej ze stanem zdrowia skazanego, który wskutek długoletniego procesu doznał znacznego uszczerbku na zdrowiu.

Skarżąca wniosła o uchylenie wyroku sądu II instancji w zaskarżonej części i uniewinnienie oskarżonego, albowiem skazanie jest oczywiście niesłuszne lub uchylenie wyroku sądu II instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi I instancji.

Trzeci obrońca skazanego, adw. J.C., zaskarżonemu wyrokowi we wniesionej kasacji zarzucił rażące naruszenie prawa, mogące mieć wpływ na treść orzeczenia, a to rażącą obrazę przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść orzeczenia, a to przepisów art. 433 § 1 i § 2 k.p.k., art. 440 k.p.k., art. 457 § 3 k.p.k., art. 170 § 1 pkt 1, 2, 3 i 5 k.p.k., art. 452 § 2 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 4 k.p.k., art. 7 k.p.k., 148 k.p.k., 185a k.p.k. (w zw. z art. 98 § 2 i § 3 kro), art. 193 k.p.k. oraz art. 424 § 1 k.p.k. - poprzez:

1. brak prawidłowej kontroli odwoławczej - polegającej na niepełnym i ogólnikowym rozważaniu zarzutów podniesionych w zwykłym środku odwoławczym, bez konkretnego odniesienia się do zarzutów apelacyjnych skazanego A.K. i bez pełnej analizy zapadłego wyroku oraz podstaw przypisanego skazanemu czynu,

2. merytorycznie niepełnym i w konsekwencji nierzetelnym rozważeniu podniesionych przez skazanego zarzutów dotyczących przeprowadzonej przez sąd I instancji w sposób dowolny oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, w tym w szczególności obraży przepisów postępowania, mogącej mieć wpływ na treść orzeczenia, a to przepisów art. 4 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 410 k.p.k. w zw. z art. 424 § 1 k.p.k. polegającej na przekroczeniu granic swobodnej oceny dowodów, która w niniejszej sprawie przyjęła cechy dowolnej, poprzez odmowę dania wiary

wyjaśnieniom oskarżonego i przyjęcie jego winy i sprawstwa bez wskazania dowodów i faktów, na których ustalenie takie zostało oparte, przyjęciu ustaleń całkowicie dowolnych - z naruszeniem zasady swobodnej oceny dowodów - w zakresie winy oskarżonego nie znajdujących oparcia w materiale dowodowym ujawnionym podczas rozprawy głównej, a opartych jedynie na niepotwierdzonych domniemaniach faktycznych i dowodach pośrednich (poszlakach) pomimo, iż nie zostały one ustalone w sposób niewątpliwy,

3. merytorycznie niepełnym i w konsekwencji nierzetelnym rozważeniu zarzutów dotyczących sposobu przeprowadzenia i utrwalenia dowodu z przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych, pominięcia konieczności weryfikacji zarzutów co do tej czynności, w szczególności w zakresie sporządzenia stenogramu z jej przebiegu oraz właściwego rozważenia wniosku o ponowne przesłuchanie małoletnich,

4. nieuzasadnione oddalenie wniosków dowodowych zwartych w apelacji skazanego, pomimo ich istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy oraz merytorycznie niepełnym i w konsekwencji nierzetelnym rozważeniu zarzutów dotyczących oceny stosowanych przez skazanego metod wychowawczych, leczenia i żywienia małoletnich.

Skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi w całości oraz o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Łodzi.

Obrońca skazanej M.A., zaskarżonemu wyrokowi zarzucił w nadzwyczajnym środku zaskarżenia rażące naruszenie prawa, które miało istotny wpływ na treść orzeczenia, tj.:

1. naruszenie art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 207 § 1 i § 1a k.k. poprzez wadliwe dokonanie kontroli odwoławczej i powielenie uchybienia, którego dopuścił się sąd pierwszej instancji, tj. naruszenia prawa materialnego (art. 207 § 1 i § 1a k.k.) poprzez przypisanie oskarżonej sprawstwa występku z art. 207 § 1 i § 2 k.k.,
2. naruszenie art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 438 pkt 3 k.p.k. poprzez wadliwe dokonanie kontroli odwoławczej i powielenie uchybienia, którego dopuścił się sąd pierwszej instancji, tj. błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za

podstawę orzeczenia prowadzącego do uznania, że oskarżeni działali wspólnie i w porozumieniu,

3. naruszenie art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 438 pkt 4 k.p.k. poprzez wadliwe dokonanie kontroli odwoławczej i powielenie uchybienia, którego dopuścił się sąd pierwszej instancji, poprzez utrzymanie w mocy kary wymierzonej oskarżonej, która jest karą rażąco niewspółmierną do ewentualnego stopnia winy oskarżonej

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na wniesione kasacje prokurator i kurator małoletniej oskarżycielki posiłkowej A.K. wnieśli o ich oddalenie jako oczywiście bezzasadnych.

Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 5 kwietnia 2024 r., w sprawie o sygn. akt V KK 76/23, oddalił jako oczywiście bezzasadne kasacje obrońców skazanej M.A. i skazanego A.K.

Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 9 lipca 2024 roku, w sprawie o sygn. akt V KO 48/24:

1. na podstawie art. 542 § 3 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. wobec M.A. oraz w zw. z art. 435 k.p.k. w stosunku do A.K. wznowił postępowanie kasacyjne;
2. uchylił zawarte w pkt. 1 postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2024 r., sygn. akt V KK 76/23, rozstrzygnięcie o oddaleniu kasacji obrońców skazanych M.A. i A.K. jako oczywiście bezzasadnych i kasacje te przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Najwyższemu - Izbie Karnej w postępowaniu kasacyjnym;
3. obciążył Skarb Państwa wydatkami postępowania o wznowienie postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Przed merytorycznym rozpoznaniem kasacji, podnieść należy, że sprawa została rozpoznana po raz kolejny przed Sądem Najwyższym, na skutek bezpodstawnego wznowienia postępowania karnego i to z dwóch powodów. Po pierwsze, Sąd Najwyższy w obecnym składzie stoi na stanowisku, że powołanie na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa

ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3) nie stanowi bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. Po drugie, wznowienie postępowania kasacyjnego zakończonego w Sądzie Najwyższym postanowieniem o oddaleniu kasacji jest niedopuszczalne z mocy ustawy (por. postanowienie SN z dnia 18 lipca 2024 r., V KO 38/24 i wskazane tam orzecznictwo). Tym niemniej, jak słusznie wskazał prokurator w trakcie rozprawy kasacyjnej, w obecnym stanie faktycznym i normatywnym, brak jest podstawy prawnej do nierozpoznania przedmiotowej sprawy.

Na wstępie wskazać należy, że zarzuty podniesione w 3 kasacjach obrońców A.K. okazały się oczywiście bezzasadne, a powody tego rozstrzygnięcia zostały w zgodzie ze standardem wynikającym z art. 535 § 3 k.p.k. wskazane w ustnych motywach wyroku. Dlatego przedmiotowe uzasadnienie na piśmie, sporządzone z urzędu, dotyczy jedynie kasacji wniesionej przez obrońcę M.A., która w efekcie doprowadziła do uchylenia zaskarżonego wyroku i wyroku sądu I instancji w odniesieniu do M.A. Co warto podkreślić, rozstrzygnięcie to zapadło poza granicami zaskarżenia, z uwagi na wystąpienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

Przepis art. 536 k.p.k. określając granice rozpoznania kasacji, które stanowią wskazane w niej zarzuty oraz zakres zaskarżenia, równocześnie wprowadza trzy wyjątki od tej zasady. Jednym z nich jest konieczność uwzględnienia z urzędu tzw. bezwzględnych przyczyn odwoławczych. Oznacza to, że sąd kasacyjny za każdym razem musi dokonać kontroli nie tylko w ramach zarzutów kasacji, ale także w kontekście uchybień wymienionych w art. 439 § 1 k.p.k. i orzekać poza granicami rozpoznania kasacji.

W przedmiotowej sprawie, w toku postępowania przygotowawczego prokurator wydał postanowienie o powołaniu biegłych psychiatrów celem wydania opinii sądowo-psychiatrycznej, co nastąpiło na mocy postanowienia z dnia 13 lutego 2018 r. (k. 276 akt). W tym momencie organ procesowy powziął uzasadnione wątpliwości co do poczytalności oskarżonej. W sporządzonej opinii, po przeprowadzeniu obserwacji sądowo-psychiatrycznej, biegli psychiatrzy jednoznacznie wskazali, że w sprawie brak jest podstaw do kwestionowania

poczytalności M.A. w odniesieniu do zarzucanego jej czynu, warunki z art. 31 § 1 i 2 k.k. nie znajdują zastosowania. Ponadto zawarto wniosek, że opiniowana może brać udział w czynnościach procesowych (k. 1726). Co istotne, w opinii nie wypowiedziano się w kwestii, czy M.A. może prowadzić obronę w sposób samodzielny i rozsądny.

Oceniając powyższe pod względem prawnym, należy wskazać, że z chwilą powzięcia uzasadnionych wątpliwości co do poczytalności M.A. powstał wobec niej stan obrony obligatoryjnej. Obrona obligatoryjna, o której mowa w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. powstaje od momentu, gdy organ procesowy powziął wątpliwości co do tego, czy sprawca mógł w czasie czynu rozpoznać jego znaczenie lub pokierować swoim postępowaniem (art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k.), albo czy jego zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania postępowaniem była w znacznym stopniu ograniczona (art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 31 § 2 k.k.), a także wówczas, gdy wprawdzie brak jest wątpliwości wskazanych wyżej, ale istnieją one, w ocenie organu procesowego, co do tego, czy stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny (art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k.) i w celu wyjaśnienia którejkolwiek z tych wątpliwości dopuścił dowód z opinii biegłych lekarzy psychiatrów - art. 202 § 1 k.p.k. (zob. postanowienie SN z dnia 28 października 2020 r., II KK 295/20). Niewątpliwie również od dnia 1 lipca 2015 r. stan obrony obligatoryjnej opartej na art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. nie ustaje z chwilą wydania opinii biegłych psychiatrów, usuwającej wątpliwości organu procesowego, ale dopiero z chwilą wydania postanowienia przez sąd na podstawie art. 79 § 4 k.p.k. (zob. wyrok SN z dnia 18 lutego 2020 r., V KK 248/19; wyrok SN z dnia 12 czerwca 2019 r., V KK 121/18; wyrok SN z dnia 8 maja 2024 r., III KK 325/23).

Obrona obligatoryjna w wypadkach wskazanych w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. ustaje dopiero z chwilą wydania przez sąd postanowienia w trybie art. 79 § 4 k.p.k. stwierdzającego, iż udział obrońcy w postępowaniu nie jest obowiązkowy. Jeżeli zatem sąd nie wydał wskazanego orzeczenia pomimo tego, że biegli lekarze psychiatrzy nie stwierdzili okoliczności, o których mowa w przywołanym przepisie, to obrona w dalszym ciągu ma charakter obligatoryjny, niezależnie od faktu czy obrońca jest wyznaczony z urzędu czy z wyboru. Także zgoda oskarżonego na prowadzenie rozprawy pod

nieobecność obrońcy nie znosi obrony obligatoryjnej. W takiej sytuacji nieobecność obrońcy na rozprawie stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. (zob. m.in. wyrok SN z dnia 16 stycznia 2018 r., V KK 450/17; wyrok SN z dnia 7 grudnia 2020 r., III KK 326/20; wyrok SN z dnia 21 kwietnia 2021 r., III KK 114/21; wyrok SN z dnia 13 października 2021 r., III KK 334/21; wyrok SN z dnia 7 kwietnia 2022 r., II KK 59/22; postanowienie SN z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 10/21; wyrok SN z dnia 15 listopada 2022 r., IV KK 30/22; wyrok SN z dnia 19 lipca 2023 r., III KK 628/22; wyrok SN z dnia 20 lipca 2023 r., I KK 390/22; wyrok SN z dnia 25 stycznia 2024 r., III KK 562/23; wyrok SN z dnia 19 marca 2024 r., III KK 564/23; wyrok SN z dnia 24 kwietnia 2024 r., I KK 101/23).

W przedmiotowej sprawie takiego postanowienia, w trybie art. 79 § 4 k.p.k., sąd nie wydał, zaś stan istnienia obrony obligatoryjnej trwał w całym postępowaniu jurysdykcyjnym, powodując obligatoryjny udział obrońcy na każdym terminie rozprawy.

Tymczasem, mimo że oskarżona posiadała 3 obrońców z wyboru, sąd I instancji procedował pod nieobecność obrońcy na rozprawie, co zmaterializowało bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. (zob. wyrok SN z dnia 8 stycznia 2019 r., III KK 662/18; wyrok SN z dnia 5 grudnia 2018 r., V KK 506/17).

I tak w rozpatrywanej sprawie sąd I instancji prowadził rozprawę, na której kontynuował postępowanie dowodowe, bez udziału obrońcy oskarżonej M.A. w dniu 3 grudnia 2020 r. (k. 2516-2520), kiedy to nie stawił się żaden z obrońców, zaś oskarżona wniosła o prowadzenie rozprawy pod nieobecność obrońców. Oczywiście stanowisko oskarżonej nie konwaliduje uchybienia sądu I instancji w zakresie bezwzględnej przyczyny odwoławczej. Sąd bez zajęcia stanowiska procesowego prowadził rozprawę, na której oskarżony A.K. składał wyjaśnienia. Także na kolejnym terminie rozprawy w dniu 4 lutego 2021 r. (k. 2523-2525), kiedy to nie stawiła się ani oskarżona ani żaden z obrońców, sąd prowadził rozprawę pod nieobecność oskarżonej i jej obrońców, bez żadnej decyzji procesowej w zakresie nieobecności obrońców. Na wskazanym terminie kontynuowano postępowanie dowodowe w postaci odebrania dalszych wyjaśnień od oskarżonego A.K., ujawnienia poprzez

odczytanie w całości zeznań świadka W.R. z odezwy sądowej oraz odtworzenia nagrania z pendriva z k. 2486, złożonego przez obrońcę oskarżonej. Dopiero na wniosek prokuratora oskarżona odniosła się do tego nagrania, bez jego ponownego odtwarzania, na kolejnym terminie rozprawy.

Powyższe ustalenia, uwzględniając, że stwierdzone naruszenie prawa do obrony miało miejsce w postępowaniu przed sądem I instancji, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych w kasacji zarzutów, obligowały Sąd Najwyższy do uchylenia wyroku sądu odwoławczego i poprzedzającego go wyroku sądu I instancji w części dotyczącej M.A. i przekazania sprawy w tym zakresie Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

W zaistniałej sytuacji odstąpiono od rozpoznania zarzutów podniesionych w kasacji obrońcy M.A., zgodnie z treścią art. 436 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k., albowiem byłoby to przedwczesne z uwagi na zakres uchylenia wyroku wydanego w pierwszej instancji.

Procedując ponownie, Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi będzie miał na względzie powyższe zapatrywania prawne w kwestii obrony obligatoryjnej (art. 442 § 3 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.).

Przedmiotowe rozstrzygnięcie skutkowało koniecznością zwrotu oskarżonej uiszczonej opłaty od kasacji (art. 527 § 4 k.p.k.).

Mając na uwadze powyższe, należało orzec jak w sentencji wyroku.

Anna Dziergawka Marek Motuk Stanisław Stankiewicz

[WB]

[a.ł]